

**Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний університет»**

**Комунальний заклад культури «Дніпропетровський національний
історичний музей імені Д. І. Яворницького»
Дніпропетровської обласної ради**

**МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ
«МОВА. ІСТОРІЯ. КУЛЬТУРА»**

23 травня 2024 року

**Дніпро
2024**

УДК 81
ББК 81.2 УКР
М 74

*Ухвалено до друку Науково-методичною радою Вищого навчального
приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 10 від 20 червня 2024 р.)*

Матеріали круглого столу «Мова. Історія. Культура» (23 травня 2024 року, Вищий навчальний приватний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»): збірник тез. Дніпро: ВНПЗ «ДГУ», 2024. 157 с.

(в авторській редакції)

Вміщено матеріали круглого столу, в якому взяли участь працівники музеїв, культури, професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти, магістри, здобувачі вищої освіти України. Тематика тез охоплює актуальні питання щодо розвитку мов світу та форм реалізації їх через носіїв мови.

Матеріали науково-практичної конференції можуть бути використані у практиці фахівців різних видів гуманітарної діяльності та у навчальному і виховному процесах закладів освіти.

© Вищий навчальний приватний
заклад «Дніпровський
гуманітарний університет», 2024
© Автори, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
-----------------	---

МОВА

Андрішко Олег. Вторинна номінація власних назв у «словничках-жартівничках»	7
Бабич Семен. Creation of Native American literary criticism in the 21 st century	10
Варакута Марина. Психологія атракції: роль мови та культурного контексту в міжособистісних стосунках	13
Гуньо Дар'я. Потенціал штучного інтелекту щодо перекладання в розвитку та навчанні	17
Зав'ялов Дмитро. Відображення у поведінці людини психолінгвістичних процесів	19
Квітинська Ліана. Культура мови і кіматика – обґрунтування необхідності культури мовлення на базі фізичних процесів.....	22
Крашеніннікова Тетяна. Комунікація та її види.....	25
Лісунова Марія. “Self”–“Other” in Formation of Modern American Literary Cannon.....	28
Лісунова Марія. Актуальні питання використання штучного інтелекту в політиці та бізнесі.....	31
Михайличенко Елліна. Вплив штучного інтелекту на безпеку інформаційних технологій та виявлення загроз	35
Моргунова Аліна. «Голос Безмовності» О. П. Блаватської як приклад унікального перекладу духовно-релігійних текстів	38
Нацюк Мар'яна. The role of multilingualism in all tools.....	42
Нежива Ольга. Специфіка термінології в англійській мові у контексті готельно-ресторанної сфери	43
Ольховий Олег. Розвиток робочої пам'яті у процесі вивчення іноземної мови.....	45
Родіна Юлія. Глобалізація і питання мови – культурно-психологічні аспекти.....	48
Руколянська Наталія. Лексика кримінально-процесуальної субмови: категоріальний аспект	50
Самойленко Катерина. Формування національної ідентичності засобами мови.....	54
Сергієнко Наталія. Мовна грамотність як ознака професіоналізму майбутнього юриста.....	57
Сугерей Данило. Машинний переклад як кризисне рішення	60
Тихий Владислав. Важливість мовної компетентності у судочинстві.....	65
Холод Ірина. Психолінгвістичні аспекти вивчення англійської мови	67

ІСТОРІЯ

Волошко Олексій. Исторична детермінованість Злуки 22 січня 1919 р.	72
Дудко Владислав. Римські допоміжні війська часів правління Марка Ульпія Траяна (98-117 рр. н.е.)	75
Дудник Олена. Життєвий рівень населення України в умовах економічної кризи 1991-1993 рр.	80
Леощенко Дмитро. Російсько-український конфлікт у контексті цивілізаційного протистояння	84
Лимар Андрій. Політичні репресії в СРСР як засіб боротьби з українською ідентичністю.....	88
Соловійов Віталій. Перебування Другої сербської добровольчої дивізії на території Катеринославщини в період I Світової війни	93
Сосновський Сергій. Військова організація та озброєння чорних клобуків	98
Сухомлин Олександр. Міський вимір трагедії голодомору: стереотипи і факти	102
Фоменко Світлана. Нові надходження філателії ДНІМ 2022-2023 рр., присвячені повномасштабній російсько-українській війні	106

КУЛЬТУРА

Алексєєв Артур. Прогреси у сфері робототехніки та їх інтеграція зі штучним інтелектом для автоматизації	109
Бакум Дар'я. Сім'я Крушельницьких	111
Галімова Анастасія. Народність як головний індикатор української православної церкви.....	115
Захарченко Марія. Вкрадені митці. Іван Айвазовський.....	121
Киян Анна. Психологічні особливості підліткового віку, особливості використання гумору підлітками	124
Корсунська Вікторія. Теорії комунікації: короткий огляд.....	128
Негодченко Ольга. Василь Стус – символ боротьби за свободу та права людини.....	133
Садикіна Ксенія. Шляхи розвитку професіоналізму майбутніх учителів в умовах нової української школи	139
Самарець Вадим. Postmodern and Metamodern Irony as a Literary Tool in Native American Literature.....	143
Соловійова Вікторія. Вкрадені імена Росією. Ілля Рєпін.....	146
Степанченко Вадим. Туризм і сьогодення – культура та безпека	148
Чичеріна Карина. Етичні аспекти використання штучного інтелекту	151
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	154

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ В СРСР ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З УКРАЇНСЬКОЮ ІДЕНТИЧНІСТЮ

Андрій ЛИМАР

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри
міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Проблема політичних репресій радянського періоду історії України, спрямованих на ліквідацію національної ідентичності українців, залишається актуальною у наші часи. Теза про «єдиний народ» росіян і українців, спільну історію є невід'ємною складовою сучасної російської антиукраїнської пропаганди, ідеологічним підґрунтям російської агресії, органічним продовженням радянської асиміляторської національної політики.

Серед російських науковців все більшу популярність набирає точка зору щодо незначних масштабів радянських політичних репресій, спроби довести думку про послаблення переслідувань «інакомислячих» наприкінці існування СРСР, перенести акцент на соціально-економічні причини масового терору, старанно уникаючи навіть самої згадки про їх національні передумови, викликані намаганням знищити національне відродження українського народу, яке стало прямим наслідком української революції 1917 - 2021 рр.

Національна ідентичність – це політична категорія, що формує співтовариство людей, за допомогою якої нація усвідомлює спільність цілей та засобів їх досягнення. Конструювання національної ідентичності проходить у своєму становленні ряд етапів: усвідомлення своєї приналежності до спільності; формування політичної культури, національної відкритості; створення загальнонаціональних цінностей, національної ідеї, що консолідує націю; національна державна цілісність і єдність країни.

На розмивання і подальшу ліквідацію національної ідентичності української політичної нації і була спрямована вся репресивна політика

радянської влади на всіх етапах її існування. Свого піку ця політика сягає саме у період 30- рр. ХХ ст.

Каральні заходи, застосовувані державними органами у СРСР, використовувалися для створення суспільства, керованого системою на основі страху. Тому репресії мали носити масштабний характер, тільки широкомасштабними репресіями можна було спробувати налякати українське суспільство. Тільки такі дії могли вселяти жах, зламати волю до спротиву. Це по-перше. По-друге, ніхто не був застрахований від репресивних заходів. Жодні посади, ніякі заслуги, жодний «імунітет» (вік, стать, стан здоров'я тощо) не спрацьовували як захист від репресивного механізму. По-третє, репресії не були покаранням за скоєні дії. Вони могли носити і превентивний характер. Суспільство, людина не знали, що буде використано як привід для чергового витка репресій, невинуватість не ставала презумпцією, гарантом недоторканності особистості. Це означало, що ніхто і за жодних обставин не відчував себе в безпеці. Система не захищала людину, система (елементом, гвинтиком якої була сама людина) ставала найнебезпечнішою і непередбачуваною силою. Дія (або бездіяльність) не порівнювалося зі ступенем покарання. Усе це разом і сприяло створенню «нового» керованого суспільства з «новою історичною спільнотою – радянським народом», позбавленим будь-яких національних елементів.

Крім цього, репресії в радянській державі були основним методом боротьби за владу, що призводило на шлях фізичного знищення не лише реальних, а й потенційних (або передбачуваних) суперників та противників.

Репресивна політика дозволяла, без додаткових капіталовкладень, переселяти великі людські маси в малонаселені райони країни, розширюючи систему виправно-трудова таборів, використовуючи дармову працю, вирішувати великі соціально-економічні завдання. Такі, наприклад, як масштабне промислове будівництво, освоєння нових територій, забезпечення трудовими ресурсами малонаселених районів країни.

Репресії в Україні в радянський період здійснювалися поетапно, відповідаючи основним напрямам соціально-економічної та національної політики партії та держави. Аналізуючи репресивну політику в радянський період, можна виділити, на наш погляд, сім основних етапів масштабних репресій, які мали масовий характер і зачіпали не окремих індивідів, а цілі категорії населення за певною національною приналежністю, відповідним інтелектуальним, соціальним, майновим станом.

Перший етап – репресії, що здійснювалися фактично з перших днів захоплення влади більшовиками, з жовтня 1917 до середини 1920-х років, стосовно національної інтелігенції, пов'язаної з діяльністю національних партій.

Саме в цей період владі вдалося ізолювати чи дистанціювати від суспільства, позбавити впливу найосвіченішу, політично зрілу та активну частину українського суспільства – еліту національної інтелігенції. Причому механізм цього «суспільно-політичного остракізму» мав для всіх репресій один алгоритм. Спочатку представників національної еліти «видавлювали» з влади, вони були змушені піти у сферу культури, освіти, науки (викладання у вузах, робота в газетах та журналах, наукова робота в дослідних інститутах тощо). Через кілька років влада розуміла, що зміна сфери діяльності національної інтелігенції (з політичної на сферу культури) не вплинула на спосіб думки, на свободу думки. Тоді застосовувався наступний крок щодо ізоляції, «видавлювання» із соціального середовища – домашній арешт, посилення, ув'язнення. До середини 1920-х років стара національна інтелігенція, що мала в першій чверті ХХ століття найбільший вплив на умови і настрої українського суспільства, виявилася поза ним.

Другий етап кінець 20 – початок 30-х рр. – репресії української комуністичної партійно-радянської еліти – «старих» більшовиків, які встановлювали радянську владу в Україні, та комуністів «молодого покоління», представників «нової хвилі» радянської національної інтелігенції. Ці

переслідування поєднувалися з репресіями по відношенню до заможного селянства в період насильницької суцільної колективізації, що призвели до Голодомору, що призвело до демографічного зменшення населення України майже на 7 млн. осіб. Масштабність цього «класового тиску» дозволяла робити висновок, що держава вже має дуже сильний репресивний апарат.

Третій етап – репресії інженерно-технічних працівників та робітників на промислових підприємствах за обвинуваченням у «саботажі та підіривній роботі» у 1930-ті роки (справа Трудової селянської партії, політичний процес Промислової партії, справа «харківського центру» шкідників, Союзу визволення України та ін. На цьому етапі зазнавали репресій самостійно мислячі представники технічної інтелігенції, інженерно-технічних працівників, робітники України.

Четвертий етап – репресії у 1937-1938 рр. як пік та логічне завершення всіх попередніх хвиль репресій – фізичне знищення всіх, хто опинився в будь-якій опозиції до влади чи випадково потрапив під «пресинг» репресивного механізму. На даному етапі всі, хто потрапив під репресії на попередніх етапах, але залишився живим, були репресовані вдруге, але вже тепер із «розстрільною статтею».

П'ятий етап – репресії з кінця 1930-х – до кінця 1940-х років, пов'язані з масовою депортацією окремих народів або їх частин: українців західних регіонів України, кримських татар та ін. Сотні тисяч людей виселялися з районів проживання за 24 години за огульним обвинуваченням, десятки тисяч з них помирали під час депортації.

Шостий етап – репресії з кінця 1940-х до середини 1950-х років щодо всіх верств населення – військовослужбовців, які потрапили в полон, селянства, робітників, інтелігенції тощо, пов'язані з посиленням сталінського режиму у післявоєнний період.

Сьомий етап – репресії з середини 1950-х – до початку 1990-х по відношенню до всіх «інакодумців» – представників української творчої

інтелігенції, вчених, партійно-радянської еліти та інших соціальних верств. На даному етапі змінюються методи репресій: замість розстрілів – тюремні ув'язнення, примусове лікування в психіатричних клініках, висилання з СРСР тощо.

Для всіх етапів репресій характерна низка загальних моментів. На початковому етапі їх здійснення велася інтенсивна політична та ідеологічна підготовка – обґрунтування проведених масових репресій, пов'язане з механізмом впливу на суспільну свідомість, адже під «пресом» системи опинялися добре відомі люди, які часто мали величезний авторитет серед населення України. Під репресивний механізм потрапляли, як правило, найвидатніші, ініціативні українці, які мали національну свідомість, здатні відстоювати свою думку. Тобто, достатньо було не вписуватися в шаблон поведінки та мислення, позначеного системою, і репресій було не уникнути. Чим видатнішою була постать потенційного «опонента» влади, тим більш абсурдні звинувачення висувалися проти нього.

Змінювалися форми та методи репресивних заходів залежно від соціально-політичної ситуації. Якщо в першій половині 1920-х років ще існувала бодай якась свобода полеміки, можливість дискусій, обміну думками (репресивні заходи в цей період – «витіснення» з партійних та державних структур, ізоляція, позбавлення політичних та цивільних прав тощо), то до кінця 1920-х років, на момент «великого сталінського перелому», склалася обстановка нетерпимості до будь-якої форми та ступеня інакомислення та опозиції, відповідно посилювалися і репресивні заходи. Ворогів шукали серед «чужих партії та народу елементів». Ці «елементи» знаходили насамперед у самій партії, у лавах української інтелігенції та всіх інших верств українського суспільства.

Усі наведені вище факти дозволяють констатувати, що радянський тоталітарний режим обрав одним із найбільш «ефективних» методів боротьби з українською національною ідентичністю масові репресії. Тоталітарний режим із

моменту захоплення влади під гучні гасла творення «нового світу» форсовано

«будував» нове суспільство та систему, здатну керувати цим суспільством, засновану на системі переслідувань української спільноти. Репресивна державна політика намагалася контролювати думки та почуття своїх громадян, так само дієво, як контролювала їхні вчинки, мала на меті ліквідувати загрози самому існуванню колоніальної радянської імперії шляхом придушення національної самосвідомості українців.

ПЕРЕБУВАННЯ СЕРБСЬКОЇ 2-Ї ДОБРОВОЛЬЧОЇ ДИВІЗІЇ НА ТЕРИТОРІЇ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ПРОТЯГОМ ГРУДНЯ-

СЕРПНЯ 1917 Р.

Віталій СОЛОВЙОВ

старший науковий співробітник відділу Історії України 1917-1945 рр.

КЗК

«Дніпропетровського національного музею імені Д. І. Яворницького»
ДОР, кандидат історичних наук

Повномасштабне вторгнення Російської федерації в Україну в 2022 році, агресія Ірану проти Ізраїлю в 2023 р., нездатність міжнародних інституцій не тільки запобігти подальшій агресії нападника, а й навіть дати об'єктивну правову оцінку діям нападника, ясно демонструє, що сучасний нам світовий порядок знаходиться у стані кризи. На думку багатьох політиків, політологів, істориків світ, або уже знаходиться у початковій стадії третьої світової війни, або поступово наближується до її початку. Звісно, що такі бурхливі і трагічні події підвищують увагу громадськості та дослідників і до подій минулих світових криз, насамперед це події Першої та Другої світових воєн.

Предметом нашого дослідження є перебування 2-ї Сербської Добровольчої Дивізії на теренах Катеринославщини у період Першої світової війни. Актуальність цієї теми щодо сучасності зумовлена тим, що доля Сербського Добровольчого Корпуса (далі – СДК) наочно демонструє¹⁰

всю згубність і марність імперської політики, направленої на силове конструювання державних утворень та об'єднань, заснованих на ідеї неповноцінності та